

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

Rajcsányi Molnár Mónika

MIOS, 2007

Rajcsányi-Molnár Mónika

A nonprofit szervezetek elszámoltathatósága
Elszámoltathatósági sztenderdek a szektor hazai
szervezetei számára

Gazdálkodástudományi Intézet

Témavezető: Dr. Farkas Ferenc, egyetemi tanár

© Rajcsányi-Molnár Mónika, 2007

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
GAZDÁLKODÁSTANI DOKTORI ISKOLA

A nonprofit szervezetek elszámoltathatósága
Elszámoltathatósági sztenderdek a szektor hazai szervezetei
számára

Doktori értekezés

Rajcsányi-Molnár Mónika

Pécs, 2007

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	1
ÁBRÁK JEGYZÉKE	4
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	4
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	5
BEVEZETÉS	6
Problémafelvetés, kutatási téma relevanciája	6
A kutatás előfeltevései, fő kérdései és célkitűzései	12
Kutatási módszerek, eszközök	15
A kutatás lehetséges és várható kockázatai	19
A disszertáció felépítése	21
1.AZ ELSZÁMOLTATHATÓSÁG ELMÉLETI HÁTTERE ÉS ASPEKTUSAI 24	
1.1.A téma háttérének vizsgálata	24
1.1.1.Civil társadalom – nonprofit szektor	26
1.1.2.Az „elszámoltathatósági vita” háttere: kormányzás, professzionalizáció, „demokratikus veszteség”, legitimáció	30
1.2.A nonprofit elszámoltathatóság fogalma és megközelítései	34
1.2.1.Szimultán elszámoltathatóság és kapcsolatrendszerek	40
1.2.2.Tanulságok	45
2.ELSZÁMOLTATHATÓSÁG A GYAKORLATBAN	46
2.1.Külföldi gyakorlat	46
2.1.1.Az „önkéntes” alapon működő elszámoltathatósági mechanizmusok: sztenderdek, kódexek, irányelvek	46
2.1.2.Egyéb „minősítési” eszközök a nonprofit szektor és szervezetei számára	53
2.1.3.Párhuzam és benchmark: az üzleti szervezetek társadalmi felelősségvállalása	54
2.2.Meglévő hazai gyakorlat	56
2.2.1.Kormányzati felügyelet: a törvényeknek és a szabályozásoknak való megfelelés	57

2.2.2.A közhasznúság, mint a törvényi szabályozás egyik elszámoltathatósági kategóriája	58
2.2.3.A nonprofit szervezetek gazdálkodásának, beszámoló-készítésének és könyvvizetésének sajátosságai	60
2.2.4.Röviden a közhasznú szervezetekről: működésük és gazdálkodásuk sajátosságairól	62
2.2.5.Korai kezdeményezések	64
2.3.Külföldi és hazai gyakorlat összefoglalása	70
2.4.Elszámoltathatóság vs. „nem-elszámoltathatóság”: előnyök, hátrányok, dilemmák	71
2.4.1.Elszámoltathatóság – Előnyök	71
2.4.2.Elszámoltathatóság – Hátrányok, kétségek, dilemmák	74
2.4.3.Tanulságok	82
3.A NONPROFIT ELSZÁMOLTATHATÓSÁG SZTENDERDJEI (NESZ)	83
3.1.A nonprofit elszámoltathatóságról folyó vita: „Miért pont a Nonprofitok?”	83
3.2.A NESz kidolgozása	85
3.2.1.A NESz modellje és tényezői	86
3.2.2.Az elszámoltathatóság, a NESz és a szervezeti hatékonyság kapcsolata ..	95
3.3.Önértékelés a NESz alapján	98
3.3.1.Az önértékelésről általában	98
3.3.2.A NESz kérdőív és az értékelő táblázatok	100
4.EMPIRIKUS VIZSGÁLAT	107
4.1.Az önértékelést szolgáló módszertan tesztelése	107
4.1.1.A kutatási minta	108
4.1.2.A felmérés, interjúk lefolytatása	114
4.1.3.A kérdőív és a módszertan minősítése, tanulságok	117
4.2.Az interjúk tanulságai és a minta szervezeteinek elszámoltathatósága	123
4.2.1.Szervezeti küldetés és programok – Szervezeti integritás	125
4.2.2.Kormányzás – testületi irányítás	128
4.2.3.Pénzügyek	129
4.2.4.Adományszervezés – támogatásszerzés	132

4.2.5.Emberi erőforrások menedzselése	136
4.2.6.Közösségi kapcsolatok – nyilvánosság	139
4.2.7.A minta szervezeteinek elszámoltathatósága a NESz értékelő táblázatai alapján	140
4.3.Implikációk, következtetések	142
5.KÖVETKEZTETÉSEK, ÖSSZEGZÉS	151
5.1.A kutatás fő kérdéseinek és előfeltevéseinek értékelése	151
5.2.A célkitűzések megvalósulása és a vizsgálat eredményei	160
5.3.Kutatási módszerek, eszközök helyessége	162
5.4.A kutatás korlátai, a kutatás kockázatainak „elemzése”	164
5.5.A kutatás továbbfejlesztésének lehetőségei	168
5.6.Összegzés	173
MELLÉKLETEK – MELLÉKLETEK JEGYZÉKE	175
IRODALOMJEGYZÉK	219

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra: Ha a civil szektort egy önálló országnak tekintenénk...	10
2. ábra: A civil-nonprofit szektor és szervezetei	29
3. ábra: Nonprofit elszámoltathatósági kapcsolatrendszer	41
4. ábra: Az elszámoltathatóság kiterjesztésének és a szervezeti hatékonyságnak a kapcsolata	73
5. ábra: A Nonprofit Elszámoltathatóság Sztenderdjei (NESz)	87
6. ábra: PDCA elv (Deming kör)	100
7. ábra: A nonprofit szektor fő problémái (NOSzA projekt, 2001-2002)	148

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat: A „Bizalom védjegye” átláthatósági sztenderdjei	67
2. táblázat: Kvalitatív mintaválasztási taktikák	109